Kőrössi P. József

Csuduskának ajánlom

VISSZHANG - XLVII. évfolyam 29. szám, 2003. július 18.

Nehéz eldönteni, hogy a kritikus tudatlanságánál bosszantóbb-e a szerkesztő tudatlansága.

Ambrus Judit Ódon csókok címmel írt szórakoztató dolgozatot az ÉS július 11-i számának kritika rovatában Kik csókolóznak többet című, a noran kiadó Novella sorozatában megjelenő, tematikus válogatásomról. Elmondja, hogy a kiadó (és a kiadók általában) kizárólag akkor válogat (válogatnak) elhalt szerzők műveiből tematikus antológiáikba, ha azok legalább hetven éve hunytak el, így spórol a jogdíjon. Aztán felsorol tizenöt, a kötetben megjelenő szerzőt, akik közül tizenhárom jogdíjas (a felsoroltak és a válogatásban szereplők közül csak Ady és Bródy nem).

Jelzem hát: nem válogatási elv a védettség, az örökösök többségével, valamint képviseletükkel olykor (és általában) egészen jól kijön a kiadó. A. J. hamis képet fest erről a helyzetről. Tény azonban, hogy a kiadónak is élnie kell. A jog- és egyéb díjak mellett fizet személyi és iparűzési adót, társadalombiztosítást és egyebeket, áfát is, s - akárcsak Kritikus - telefon-, gáz- és villanyszámlát, lakbért és villamosbérletet. Muszáj neki keresni, még a szépirodalmon is, akárcsak kritikusnak, hogy jusson fagyira, mozijegyre is. Így aztán csókos novellákat is kiad (erdélyieket, trianoniakat, szerelmeseket meg sakkosokat), s a szerzők között - büszkén! - olyanokat is népszerűsít, akiket a magyar könyvkiadás 10-20-25 éve részben vagy többnyire teljesen elhanyagol. Török Gyula, Nagy Endre, Tabéry Géza, Szini Gyula, Laczkó Géza, Lovik Károly, Illés Endre, Révész Béla, Balázs Béla, Kuncz Aladár, Sziráky Judit, Kacsó Sándor, Asztalos István, Iványi Ödön, Petelei István, Jékely Zoltán, Csathó Kálmán, Thury Zoltán, Pap Károly, Molter Károly, Kemény János, Sinka István, Nadányi Zoltán, Bajor Andor mellé kiket soroljak még azok közül, akik ezekben a tematikus válogatásokban, a "klaszszikusok" mellett (csaknem) rendszeresen előfordultak?

A kritika szerzőjét nem ismerem, eddig semmit sem olvastam tőle, s amíg ismételten meg nem tiszteli személyemet vagy munkámat bicskanyitogató felületességével, minden bizonnyal nem is fogok.

Kritikus felületessége, tájékozatlansága, lustasága most éppen melegen hagy. (Ha tudatlanok vagyunk, megnézzük a lexikonban, ha nincs lexikon, elmegyünk a könyvtárba, ha nyár van és zárva, felhívjuk telefonon a műveltségi tudakozót; telefonszáma a telefonkönyvben. Ma már Nagy Endre születési dátumát is bemondják, vizsgáztattam, és megmondják azt is, hogy Szerb Antal nem 1942-ben halt meg, mint az antológia közli tévesen, hanem '45-ben).

Mindazonáltal elgondolkodtat (több mint harminc éve) kedvenc lapom kritikai rovatának mostanság bevezetett szerkesztői (minek nevezzem: felületességbe, tudatlanságba, alibitevékenységbe ágyazott) koncepciója, amely megengedi, hogy egy könyvkritikának szánt dolgozat több mint egyharmada (igazam van - centivel lemértem) külsőségekkel, s nem tartalmi, nem lényegi jegyekkel foglalkozzék. Ráadásul, amit a több mint egyharmadban Kritikus computerizált pennájára tűz, azt is pontatlanul, felületesen, félrevezetően teszi. Édes szavait tények cáfolják. (Lásd még Vince Máté gyakornok iskolai jegyzetét Podmaniczky Szilárd Feltétlen emberek című könyvéről, ugyanebben a rovatban [ÉS, jún. 13.], de a felsorolás folytatható.)

Veszélyesen hasonlít ez a gyakorlat arra, amikor Szerkesztőnek, Műről nincs mondandója, de írni (mert élni) kell, egy könyvsorozat egyes darabjainak méreteit hasonlítgatja öszsze, vagy beleköt a fülszöveg kötőszavába, s annak "faramuciságát" több (de legalább egy hosszú) bekezdésen keresztül taglalja, majd pedig a tartalomjegyzék, a címnegyed vagy a gerinc formai sajátosságaiba menekülve keres "hibát", s mond egy igen súlyos ejnyebejnyét, esetleg egy megnyújtott hooopppáááát.

Azt is meg kell tenni, van annak is műfaja. Híjják, aminek hívják.

Vagyok már annyi, hogy arcátlanul kijelentsem: Szerkesztő hibázhat, de nem engedheti meg, hogy szerzői hibázzanak. Kutya kötelessége ismerni azt az anyagot, amit lead, pontosságra törekedni, és ugyanezt a szerzőitől is elvárni, majd megkövetelni. (Ugye milyen nagy barom vagyok én!)

Nem írnék (mert semmi se bánt), ha csupán erről lenne szó.

De úgy látom, hogy megint iskolában tanítják, hogy hogyan kell egy "kritikában" nem mellékes, de a tartalmat tekintve mégiscsak harmadlagos ügyekről okosnak látszó, de hamis állításra alapozott, bennfentesen feltüntetni gondolatokat, s azokat hosszan fejtegetni, s úgy tenni, mintha mi lennénk azok, akik jól, sőt mindenki másnál jobban ismerjük azt, amit nem ismerünk, s aminek nem néztünk utána. Divatosan még ironizálunk is, mert az se kerül semmibe, úgy értem: nincs következménye. Mekkora állat, aki nem veszi a lapot. A következmények nélküli műkritika belőlünk és általunk él, lassan olyan, mint társadalmi, politikai közéletünk. Nehogy a hasadra üss: állíthatsz, anélkül is, amit akarsz, semmire alapozva bárkit, akárhol, akármivel bemocskolhatsz - maradsz, aki voltál, vagy, aki vagy, és ennek sincs következménye. Életedben még nem szégyellted magad, nem is fogod. Ne hagyjuk, hogy így legyen!

Az Élet és Irodalmat (Irodalomt), a HVG és a Magyar Narancs mellett ilyen hosszú ideje azért olvassuk, mert olyan hiteles véleményformáló kulturális, társadalmi hetilap, amelynél egyelőre nincs hitelesebb.

Alibi (megélhetési) kritikák és recenziók tömege alacsonyítja le, és teszi lehetetlené ezt a műfajt megint. Máshol és szinte mindenütt. Ne engedjük!

Ha tudnám, hol tanítják és ki a tanítómester, lehet, hogy mégis eljárnék abba az iskolába, hogy elsajátítsam ezt a technikát, s ha eljön az ideje, alkalomadtán majd keressek, mert iparűzési adót, telefon- és villanyszámlát meg villamosbérletet a szerkesztőnek és a kiadónak is fizetnie kell. De akkor már inkább gyakorolnám a szakmán Csajágaröcsögén, ahol kritikátlanul elfogadnak.

Bízom benne, hogy nem Szerkesztő úrnál kell bejelentkezni.

Kőrössi P. József

*

Jogos állítás az, hogy az említett kötetben szereplő számos szerző nem hetven, hanem annál kevesebb éve halt meg, tehát jogdíjas. A kritika azonban nem is mondja azt, hogy: "a kiadó (és a kiadók általában) kizárólag akkor válogat (válogatnak) elhalt szerzők műveiből tematikus antológiákba, ha azok legalább hetven éve hunytak el..."

Ezzel szemben a kritika szó szerint a következőket állítja: "Élő szerző válogatásokban non grata, hisz honoráriumot illene kapnia. Náluk csak a hetven évnél nem régebben távozottak nem kívánatosabb személyek, mert jogutódjaik sok esetben (hódolat a kivételeknek!) őseik szellemi termékeiből kívánják fedezni a család floridai nyaralását..." Ismétlem: "hódolat a kivételeknek!"

A kritika végén pedig ez olvasható: "Azt persze örök titok borítja majd, ha igaz a feltételezésünk, hogy a kötet sokszor időegér rágta novellái mellé azért nem kerülhettek szenvedélyesebbek, mert a kiadó nem bírta volna kifizetni a zaftosabb novellák jogdíjait illetve honoráriumait." Ismétlem: "ha igaz a feltételezésünk." Ennyi.

Jogos állítás még az is, hogy Szerb Antal 1945-ben halt meg.

Károlyi Csaba